

הלכות מגילה

תרפו דין תענית אסתר. ובו ג' סעיפים:

א תוספות תענית
י"ח וכו' הר"ח
בפ"ק דמגילה
ב הר"ח שם אה"א
דאיתא שם ב' י"ג
זמן קהלה לכל היא
ג טור בשם מהר"א
סופרים וז"ל
שמותיו היו בנים
לא ראו להתענות
בניסן לפי שנגאלו בו חבותינו והוקם המשכן:

שערי תשובה

(ה) לאכול. עכ"ל ועיין בשו"י ח"ג סי' נו"ן שמסכים לדברי הש"ע ולמד מדברי הש"ע בהיה בא בדרך ושכח שמתענים ביום ה' ואכל ושחט ובלילה בא לביתו ושמע שהעולם התענה היום יתענה ביום מחר בע"ש בכדי לקיים מצוות הטומאת זעקתם הכתובים במגילה שהוא כד"ת כמ"ש ועיין במהר"ש הלוי סי' ר"א ואף להט"ז י"ל דמודה דהתם י"ל שיעשה כ"מ בלילה משא"כ כאן שחלק היום ואין לו תקנה אחרת שפיר מתענה ביום וא"ו ע"ש ועיין במו"ק בשם אביו הגאון ח"ל ז"ל שיש נוהגין להתענות ז' אדר יש להתענות באדר שני לפי שגם פורים היה בזכות משה שחשב המן להיפך ומש"ה ראוי שיהי' בחודש א' עם פורים וכ"כ מהמג"א סי' תק"פ אבל בשאלת יעב"ץ ח"א סי' קי"ז כתב דתליא בפלוגתא בסוטה וסיכא דאחזיק למיעבד בראשון יעשו כן ועיין בסידור עמודי שמים שכ' ג"כ כמ"ש במו"ק שהעיקר להתענות בשני וסיים ג"כ ועיין בש"י סי' קי"ז כמו שסיים בה במו"ק ועל הצאים אהריהם לעשות פורים על שגשגה להם גם ואף שהולכים

משנה ברורה

(א) מותר להתענות לפניהם ולאחריהם. וכן (א) בהספד שרי וכו' כתב דבחנוכה אסור (ב) להתענות לפניו וכן הוא ג"כ דעת הפר"ח. והנה יש נוהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ער"ח ואין לשנות מנהגם (ג) אבל לכתחלה לא ינהוג בן ועכ"פ אסור לגזור בו תענית לבד וכן יום ראשון דאחר חנוכה (ד) אף דיחיד מותר להתענות בו תענית לבד אסור לגזור בו: (ב) מתענין ב"ג באדר. כי בימי מרדכי ואסתר נקבלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו לריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ד' להניקם מאויביהם ומלינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין שכן אמרו רז"ל שמרע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום (ה) ולכן נהגו כל ישראל להתענות ב"ג באדר ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהש"י רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישב אל ד' בכל לבבו כמו שעשה צימס ההם: (ג) להתענות ביום ה'. אבל בע"ש (ו) אין קובעין תענית בתחלה מפני כבוד השבת לפי שרגילין בתענית לומר סליחות ותחנונים ובע"ש לא יתכן לעשות כן לפי שלא יוכלו לטרוח לכבוד השבת ומי שהיה בדרך ושכח שנותענים ביום ה' ואכל ובלילה בא לביתו ושמע

שער הציון

(א) רמב"ם ובאמת לרוב הסוסקים הכפד קיל מתענית וכו' הכ"ח דבהספד בודאי שרי: (ב) הא בהספד גם לדידיה שרי [פמ"ג]: (ג) מ"א בשם הרא"ח דהוא חושש ג"כ לדעת הר"ן והרמ"ה דאסורים בחנוכה להתענות לפניו: (ד) כן הוא לפירוש המחש"ש על דברי הכנה"ג שהובא במ"א וכן מוכח בכנה"ג להמעיין בו ודלא כפמ"ג שמפרש דהכנה"ג פליג על הכ"ח ודעתו דחנוכה אסור להתענות גם לאחריו דזה אינו: (ה) רמב"ם: (ו) מ"א וכו': (ז) אחרונים: (ח) וכן כשאירע ביום ד' הגיד בו ביום מבוס דכ"ז וי"ז אין להגיד דהוא שושן פורים ועי"ש [א"ז בשם מהרי"ל]. ולא העתקתי השגת המ"א דא"ר מיישב זה עי"ש: (ט) אחרונים בשם רוקח: (י) וכן דעת המחש"ש והנה הראיה שהביא מאו"מ דחה ביטוע יעקב אף בא"ר הוכיח עוד ממהרי"ל בשם מהר"ש. וגרסה דתלוי לפי מנהג המקום: (יא) בתענית זה אינו קבוע דוקא ליום זה כדאיתא במסכת סופרים שיש שהיו מתענין ג' ימים בחודש אדר זכר לתענית של אסתר [הגר"א בביאורו]: (יב) מ"א: (יג) ואינו דומה להא דמבואר בסימן תקנ"ט בט"ב שנדחה דאין מותרים לאכול רק בשעלי ברית ודוקא לאחר מנחה ועיקר הסעודה יהיה בלילה ואין לריכין להתענות יום אחר עבור זה י"ל דהתם איקבע הזמן רק ביום א' ומפני שיו"ט של בעל ברית הוא א"ל להשלים תעניתו ומניחא אחרים אסורים לאכול עם השעל ברית משא"כ בענייניו דלא נקבע הזמן ברור דוקא ליום ה' וכנ"ל בסק"ה להכי כי איקלע ברית מילה וסעודת ברית מילה מזה היא יכולים לאכול ולהשלים התענית ליום מחר. והפמ"ג כתב עוד דהטעם דלא קבעו תענית אסתר בע"כ מפני שמרבים בקליהות ואין פנאי להכין לכבוד שבת זה: ש"ך רק לענין לקבוע התענית לכולם משא"כ ביחידים כשאיקלע ברית מילה דהסעודה משא"כ היא יכולים לומר סליחות ביום ה' ולהתענות ביום וי"ז:

זמנים. הלכות מגילה פ"ב

יח כל ספרי וכו'. במדרש, ויש כלן השנה. ואם כוננו כפשוטו לימות המשיח האמת יראה את דרכו*:

אמר המגיד אכן נוכל ליישב שנות הרב על קריאתן שלא יהיה על דרך המיוזב רק קריאת המגילה:

בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים: יח כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ [פ] ממגילת אסתר והרי היא קיימת בחמשה חומשי תורה ובהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלן לעולם. ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני. ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

הנהגות מיימוניות על הלכות פורים

השבוע לא יצא מפתח ביתו אלא קורא בביתו. אבל מהר"ם הנהיג והורה שלעולם ילך לבית הכנסת ערבית ושחרית לשמוע מקרא מגילה וכשישוב לביתו הורר לאכלו וחולץ מנעליו ועיין בהלכות אבל פ"א ובסוף הלכות שמחות כתב מהר"ם דנראה לו דאין אכלות נוהג בפורים כלל וע"ש בהלכות אבל. מנהג פורים. כליל פורים מתפללין ערבית על הנסים אע"פ שעדיין לא קראו את המגילה ודלא כאשר כתב רב עמרם בסדרו שאין אומרים על הנסים עד אחר קריאת מגילה דמאי שנא פורים מכל יו"ט שאומר מעין המאורע בערבית אע"פ שעדיין לא קדשו ולא מצינו לעולם תפלת ערבית חלוק מתפלת יוצר אלא לעולם מוזכרין בזו ובזו. ולאחר תפלת ערבית משלימין קדיש וקורין המגילה אחר כך מתחיל ש"צ ואתה קדוש וסדר קדושה לפי שאסתר אמרה ואתה קדוש סמוך לפסוק אלהי אקרא יומם דמיניה דרשינן מקרא מגילה. ואם מוצאי שבת הוא מתחיל ויהי נועם ואומר כפעם אחרת, אמנם ראב"ן כתב שאין לאומרו. ואומר פסוקים ויתן לך אבל וכן לציון אין אומרים לפי שאין גאולה בלילה:

שחרית מתפלל יוצר ומוציא ס"ת וקורין בוויבא עמלק ומוחזירין ס"ת למקומו וקורא המגילה ואחרי כן פותח באשרי וסדר קדושה. ונהגו לומר בקול רם. איש יהודי, ומדרכי יצא, ליהודים, כי מדרכי, ואין זה אלא מנהג לשמח חתונות לזרם שמתוך כך יתנו דעתם לשמוע מקרא מגילה ויש מקומות שאין נוהגין כן. ונהגו לומר אשר הניא בלילה, ע"כ:

כתב תלמיד אחד לפני רש"י ראיתי בני אדם שנהגו לחלק מתנות פורים לעבדים ולשפחות העובדים בבית ישראל והיה הדבר קשה בעיני רבי לפי שנאמר ומתנות לאביונים וזה הנותן לעבדים ולשפחות גזול את האביונים ומדמה בעצמו כאילו מקיים ומתנות לאביונים הנאמרים באביוני ישראל ולפי שמתחלה התחילו העניים המתביישים לשלוח חתונות שלהן ביד עכו"ם מניקות להחזיר הילדים לבתי אביהן נהגו לתת אף לשפחות ומניקות ואין רבי נוהג בדבר זה ומדברי רבי טוב ממנו לזרוק צרור לים שמראה שמתנות היום נעשה אף לעכו"ם וקורא רבי עליהם וכסף הרבית להם וזה עשו לבעל שהרבה הקב"ה והבן לישראל והביאו לעבודת המשכן בא להן מעשה העגל ופרקו כזמי הוזהב משל לאדם שהיה מקבל אורחם באו אורחים ישראל קבלם באו אורחים עכו"ם קבלם אבר את הראשון שאמר שונה זה דרכו בכך, וכן נמצא בשם מורי רבינו עשמע בשם רבינו אפרים ולפיכך כתב דבעיר חרשה שלא הרגילו בכך אסור להרגילם אבל במקום שהרגילו אין לבטל הדבר מפני דרכי שלום כדתנן מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל וכו' ומוחזיקין יריהם בשביעית ושואלים שלומם כבשלום ישראל מפני דרכי שלום, ע"כ. פורים שהל להיות במוצאי שבת אבל היושב בבה"כ לא יצא מיד אחר ברכו כבשאר מוצאי שבתות אלא ישאר שם עד אחר התפלה וקריאת מגילה וביום פורים לא יצא מביתו אלא קוראין לו ומתפללין עמו או קורא בעצמו וכן אם פורים חל באמצע

מגיד משנה

הלכות חנוכה פ"ג

מגיד משנה

ותענית חלל הן עומן חלל לפניהם ולאחריהם מותרין וכשלאמרו פ"ק דר"ה (דף י"ט:) לא בטלה מגילת תענית לענין חנוכה ופורים דוקא ביומן חלל לפניהם ולאחריהם בטלה וזהו שאנו מחזיקין ב"ג בחדר:

ד כל שחייב בקריאת וכו'. שם (שם כ"ג.) אמר ריב"ז נשים חייבות בנר חנוכה שאף הם היו בלוחות הנס והשאר פשוט הוא שכן חייבין ושם מפורש שחש"ו פטורין ח"כ כדי היא כמגילה:

והמדליק אותה וכו'. שם מימרה מבוארת ואמרו

א בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו המהרות. וצר להם לישראל

מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החורבן השני: ב וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן מהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן מהור: ג ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל יומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים בקריאת המגילה: ד כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה והמדליק אותה בלילה הראשון מברך שלש ברכות ואלו הן. בא"י אמ"ה אקב"י להדליק

א עור פי' פרע סמ"ג פסין דרנן ס': ב עור פי' פרע סמ"ג פס': ג עור פי' פרע:

לחם משנה

שפרי הנביאים יבטלו לגמרי ואין לומדים מהם לדבר מן הדברים וכמאן דליחיה ואמר שאין הדבר כן שהרי כל ספר וספר מהם חנו לומדים ממנו דברים הרבה וכו' יבטלו אותם הדינים, וזה אמרו שאין ספר שאין בו למודין, לכך אמר דאין תבונה כמ"ש רבינו ז"ל שיגזרו חלל קיימים יהיו חלל אע"פ שאין קוראים בהם בכל שעה חלל לשום עת רחוק מ"מ במגילה אסתר קורין:

פ"ג א בבית שני וכו'. כתב ה"ה וכשלאמרו פ"ק דר"ה (דף י"ט:) אמרו והלכה בטלה והלכתא לא בטלה קשיא הלכה אלהכא ל"ק כלן בהנוכה ופורים כלן בשאר יומי. וא"ל לפי דעת רבינו ז"ל דלא בטלה בהנוכה ופורים ר"ל ביומיהו דוקא ח"כ לימא אידי ואידי בהנוכה ופורים ומאי דקאמר בטלה הוא לפניהם ולאחריהם ודקאמר לא בטלה היינו ביומיהו. וי"ל דעדיפא מינה משני דבטלה הוא לגמרי בין ביומיהו בין לפניהם ולאחריהם ועוד דסחמא דגמרא הוא דמתרין קושטא דמילתא דקים לה לגמרא דבהנוכה ופורים לא בטלה ובשאר יומי בטלה:

ד והמדליק אותה בלילה הראשון מברך ג' ברכות כו' וכל הרואה אותה ולא ניקר מברך שנים. כתב ה"ה ז"ל מימרה מבוארת ואמרו בה הרואה אותה ולא ניקר*. ונראה לי שיש ט"ס בדבריו וכן נריך להניח ואמרו בה וכל הרואה אותה מברך *כ"ה הגי' בדפוס וויניציא וגי' ספרינו מתוקנת בטוב בלא שום דוחק: כלומר

הנהגות מיימוניות

סדרי תורה אינן עתידין ליבטל כה שעמא קיל גדול ולא יספך ר"ל אמר אף במגילה אסתר והלכות

דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל ודחו דדילמא הכס לאו טעמא משום דמעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי חלל דלדעתא דפורים הוא דיהיב ליה לדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה וחזרו לומר חלל הא ר"מ דהניא ר"ש ב"א אומר ואסיקו מההיא דסבר ר"מ בריהא דהמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי ומשמע להו להלכות ולהר"ה ז"ל דכיון דמסקנא סבר ר"מ הכי ח"כ אינלאי מילתא דמאי דקאמר מעיקרא ואין העני ראוי וכו' מהך טעמא ודחיה דלדחו בגמרא דילמא הכס דלדעתא דפורים וכו' לא קמה וא"כ כיון דטעמא משום דמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי כיון דלית הלכתא כוונתא בהא ה"ה דההיא דמנצח דכולא חד טעמא הוי ולהכי לא כתבו בהלכות בפ' השוכר את האומנין הדין דאין העני ראוי. אבל רבינו ירוחם ז"ל כתב דיש גורסים בההיא דאין העני ראוי וכו' דברי ר"מ שאמר משום ר"ש וכו' וכו' ודאי דהלכתא כההיא בריהא דה"ה ק"ל כר"ע מחזירו ולפי זה ההיא דחיה דדילמא הכס משום דלדעתא וכו' קמה לה וטעמא דההיא בריהא לא הוי משום מעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי וכן הוא דעת הגמרא ז"ל שהביא הדין דאין העני ראוי ליקח מהם רצועה וכו'. ודעת רבינו ז"ל שלא הזכיר זה הוא כדעת ס"ה:

יח כל ספרי הנביאים וכו'. השיג ע"ז הראב"ד ז"ל [לא יבטל] דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד וכו', נראה כוננו שהוא הדין בדברי רבינו ז"ל שר"ל

[ה] ירושלמי גרסינן ר' יוחנן וריש לקיש ר"י אמר הנביאים והכתובים עתידים ליבטל וה'

3

מפורשים ב"ה פ"ק (דף י"ח:) וה' דברים שאירעו ב"ז בתמוז וה' שאירעו בתשעה באב
בזמן מפורשין במשנה ב"ה ב' פרקים בשנה (תענית כ"ו):
ד וארבעת ימי וכו' לזכרון הרבועי זה י"ז בתמוז וכו'. זו סברה ר"ע שם פ"ק ד"ה
(דף י"ח:) שהוא מפרש הכתוב על סדר חדשים וכן הלכה:

ה ונהגו כל ישראל וכו'. הלה רבינו ענין
במנהג לפי שנתבאר בגמרא שם
שבזמן שיש שלום דהיינו לכשיבנה בהמ"ק הן
לשון ולשמונה חן שלום ואין גזרה ידועה על
כל ישראל רצו מתענין רצו חן מתענין חן
מתענית תשעה באב הואיל ונכפלו בו לרוב.
ועכשיו נהגו הכל כמ"ש רבינו והרי הן מובנה
על כל ישראל עד שיבנה בהמ"ק:
ובשלשה

יח שבע תעניות וכו' מפורש שם בגמרא (תענית ט"ז) שיואלין לזה"ק ומפרש רבינו
שהוא אחר חמשה ופשוט הוא: ובבב"ה תענית וכו'. מפורש ב"ה ב' פרקים
(דף כ"ו) שיש נעילה בתענית ופירש הראב"ד ז"ל דבכל ח"ל קאמר בין בראשונה בין
באחרונה דאי בראשונה בדוקא הוה ליה למתני כמה אלו יחרות על הראשונה ואף בזמן
הזה הדין כך וזה דעת רבינו אע"פ שלא נהגו
כן הוא עיקר:

יט ירדו להם וכו'. סברה ר' יהודה
בברייתא ז' סדר תעניות האמור
(דף כ"ה:) והלכתא כוונתה דר"י כמו שכתב
בהלכות:

פ"ה א יש שם וכו' ואלו הן יום ג' בתענית
וכו'. ד' ימי הזמנות האלו
מפורשים

ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים
הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין
שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו:
יח שבע תעניות האלו כל מקום שגזרין אותם שם.
אחר שמתפללין יוצאין כל העם לבית הקברות ובוכין
ומתחננים שם. כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא
תשובו מדרכיכם. ובכל תענית מתעניות הצרות

שגזרין על הצבור מתפללין תפלת נעילה בכל מקום: יט ירדו להם גשמים עד מתי יהיו יורדין ויפסקו הצבור מן התענית.
משירדו בעומק הארץ החריבה טפה. ובבינונית טפחים. ובעבודה עד שירדו בעומק שלשה טפחים:

פרק חמישי

א ייש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה
זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו
נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו': ב ואלו הן יום [א] שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם
ונכבת גחלת ישראל הנשארת וסיבב להתם גלותן. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה
במצור ובמצוק. וי"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והובקעה ירושלים
בחורבן שני. ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה. והעמיד* צלם בהיכל: ג ותשעה באב חמשה דברים אירעו בו. נגזר
על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב [ג] הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים
ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל ביד הרומיים ונהרגו כולם
והיתה צרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. ובו ביום המוכן לפורענות חרש מורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו
לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש: ד וארבעה ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וגו'.
צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי. וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי. וצום השביעי
זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי. וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי: ה ונהגו כל ישראל בזמנים אלו
להתענות

*ג"ס הועמד

א טור סי' תקמט סמ"ג עשין דרכין ג:

לחם משנה

הקברות הרי הוא כאלו מנה אותם במשנה לכיון דחשיב שנתן כל אחד אפר על ראשו
כסוי שקיס ויניחם בית הקברות מילתא דמתי להאי הוי אלא דמתי' לא חששה למתני
כל מילי דאמר: הרי אהם מתים כאלו וכו'. בגמ' (דף ט"ז) חילקו להם יולאים לבית
הקברות ר' לוי בר חמא ור"ה חד אמר הרי אלו חסודים לפניך כמתיס וחד אמר כדי
שיקשו עלינו מתים רחמים מאי בינייהו איכא בינייהו קברי עכו"ם. ופירש"י ז"ל
קברי עכו"ם במקום שאין קברי ישראל לבקש רחמים אפילו על עמלן ליכא כ"ס עליו
ע"כ. ממלא דרבינו ז"ל דפסק כמ"ד הרי אלו כמתיס הולכים לקברי עכו"ם במקום
שאין קברי ישראל ולכן סמך סמך רבינו ז"ל וכתב יולאים לבית הקברות סממא ומפרש רבינו
ז"ל הרי אלו חסודים לפניך כמתיס שר"ל שנתנו כאלו אם לא נחזור בתשובה אע"פ
שאין פשע הלשון משמע כן לכאורה: ובבב"ה תענית מתעניות הצרות כו'. כן דעת
הראב"ד ז"ל מהכרח דמתי' דיהירות על הראשונה כדכתיבנא ואע"ג דבג' ראשונות אין
הדבר מוכרח דאע"ג דאיכא ברייתא בפ"ק (דף י"ג:) דאמר ר' חנין ב"ר חסדא
לאמלעיות אלא שכלו מוחרין בעשיית מלאכה וכו' דמשמע לכל שאר הדברים שזיס
כבר דחו שם דכתיבנא דמתי' מיירי בחפלה לא מיירי ומ"מ הדין כן מטעמא דכתב הר"ן ז"ל
בריש פ' בהר"ל דתעניות א"כ כיון דאמרנו בגמ' ואב"ה דאמלעיות וכו' ליטמא צמרא
עיקר וליה לן דחויא דבאסור מיירי בחפלה לא מיירי. והמור ז"ל דאית ליה בסי'
קע"ט דבאחרונות אומרים נעילה ומשמע דלא בראשונות ובאמלעיות כדכתיב שם הרב"י
ז"ל אפשר דאית ליה דהך הכרח דרב אשי לאו הכרח הוא ואיכא נמי לא אמר אלא
מתניתין דייקא דקדוק בעלמא דהא אע"ג דמתי אלו אמרין דשייר כדכתיבנא חסוד' ז"ל
בכמה דוכתי. וכו"ל מאי שייך דהאי שייך בית הקברות ואקיס וליה ליה מינוחא
שחיראחי לעיל דהם כלולים במתני'. זה נראה טעמו ז"ל:

פ"ה ב והובקעה ירושלים בחרבן [בית] שני אע"ג דתענית דקרא לז"ס הרביעי לא
הוי אלא ב"ס' משום דהובקעה העיר ב"ס' מ"מ השתא עבדין
ליה ב"ז מפני שהרבן בית שני חמיר לן והובקעה העיר ב"ז. וכו"ל ב"ס' דעבדין
ליה משום דסמך מלך בבל ידו על ירושלים בחרבן בית ראשון היו לנו לשונות לז"ס
אשר סמך נר ידו על העיר בחרבן בית שני דחמיר לן. י"ל דאשני הכא דהכל היה נחמד
אחד ואין קפידא לשונות בין ט' ל"א אלא הכס הזמנים חלוקים. ובהא דהבקעה העיר
כתב הרב"י ז"ל ב"ס' תקמ"ט דבגמרא נפיק מקרא ולא דק אלא גמרא הוא דמקרא לא
נפיק אלא בתשעה: והעמיד לז"ס בסיכל. רש"י ז"ל (דף כ"ו:) גרים והועמד וקא'
אלא

הנהגות מיימוניות

ראשילי עוברות ומניקות דעלמא שהיו מצטערות הרבה שהיה להם לאכול בכל אלו
הצומות לבד מתשעה באב מדאמרינן בתשעה באב עוברות ומניקות מתענות ומשלימות
בו בדרך שמתענות ומשלימות ביוה"כ מכלל דשאר תעניות שאין חמורות כ"כ אין
משלימות בו. ע"כ: [ג] בפרק בתרא בשבעה בחדש נכנסו עכו"ם להיכל בו' עד לעתותי
ערב הציתו בו את האור ונשרף עד שקיעת החמה דבעשור והיינו דאמר רבן יוחנן בן
זכאי אילמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי שרובו של היכל נשרף בו ע"כ.
ובירושדמי

סוף חמור שם ויוצאין לבית הקברות לחתונת כלומר חרי אנו במתים אם לא תרחם
עלינו משמע שהולכין שם קודם התפלה להתחנן שם, ע"כ: [א] ר"ה התייר לאשה יולדת
לאכול בצום גדליה שהיה שמיני ללידתה ואע"ג דאמרינן ב"ס' מפנין דלאחר ז' יום אם
אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת וצום גדליה דברי קבלה ודברי קבלה
כדברי תורה אפילו הכי מותר דאמרינן בפ"ק דר"ה קרי ליה צום וקרי ליה ששון וכו'
עד דצו מתענין רצו אין מתענין ולכך הוא רשות ומותר לה לאכול ע"כ מצאתי. ונראה

ובשלשה עשר וכו'. חענייה זה לא זכר בגמרא אבל נהגו בו ואמרו קנה מפרשים ש"ס
פ"ק דמגילה (דף ב') זמן קהלה לכל היא ר"ל זמן חענייה שנקלה הכל בששון
צ"ג באדר להחנות עם מרדכי ואסתר ועל זה סמכו להחנות : ואם חל י"ג באדר וכו'.
גם זה פשוט והטעם שח"א לאחר עד יום א' לפי שהוא פורים וכן אין מתעניין בע"ש מפני

כבוד השבת ואע"פ שפסקה הלכה בחענייה
שחל להיות בע"ש מתענה ומשלים כמו שיחבאר
בסמוך דוקא כשזא זמנו הקבוע לו בע"ש אבל
כשהוא נדחה מזמנו אין קובעין אותו בע"ש
וכן מפורש בחשוכה הגאונים ז"ל :
אבל אחד מן וכו'. פ"ק דמגילה (דף ס')
חשעה שזא שחל מאחרים ולא מקדימין
ונגמרה משום דאקדומי פורענותא לא מקדימין
וממילא דה"ל לשאר העניות :
חל להיות וכו'. כך נפסקה הלכה בעירובין
פ' בכל מערבין (דף מ"א) הלכתא מתענה
ומשלים. וכחז הראב"ד ז"ל שלא אמרו משלים
אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה אבל ודאי
משקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדם
היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לחמור
שבת שוב אינו רשאי להחנות ע"כ דבריו :
ובכל העניות וכו' חפלת נעילה. פרק מקום
שנהגו (פסחים כ"ד) מבוחר שאין נעילה
בע"כ וה"ל לשאר. והמנוחה דבר פשוט הוא
האיה מהגה כהן. ומ"ש שקורין ויחל כן נהגו חזן
מהשעה שזא שקורין כי מוליד בנים בשחרית
וכבר נחבאר בדברי רבינו פי"ג מה' חפלה :
ובבולן אוכלין וכו'. כחז הרמב"ן שמעיקר
הדין כולן שוין בלילה וביום אלא כיון
שנחבאר שזא צומות חזן מט"כ ראו מתעניין
ראו אין מתעניין מאי דנהגו נהגו מאי דלא
נהגו לא נהגו ועשו אותן חענייה יחידים אלו
דבריו והמנהג פשוט הוא :

ו משנכנס אב מתעניין וכו'. נשנה פרק
בג' פרכים (תעניות כ"ו) משנכנס
אב מתעניין בשמחה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין לספר ולכנס ובחמישי מותרין
מפני כבוד השבת ובגמ' (דף כ"ט) א"ר נחמן לא שמו אלא לכנס ולבזבז אבל לכנס ולהניח
מותר וכן שם אמר אפילו לכנס ולהניח אסור ואיתוחזר ר"כ מדמיא אסור לכנס לפני חשעה
באב

אולם שהעמיד מנהג ופולגתא היא בירושלמי היא דחיי העמיד ואית דחיי הועמד :
ה אבל אחד מד' ימי צומות וכו'. בגמ' (דף כ"ה) אמרין בע"כ דאקדומי פורענותא
לא מקדימין כלומר דלי לאו האי טעמא היה לנו לעשות ציום ה' דציום ו'
ח"א כיון דנדחה מזמנו אין קובעין אותו בע"ש כדכחז ה"ה ז"ל בלשון הקודש, וח"א
למה היינו עושין כן אדרבה טפי עדיף לאחר ליום ראשון דהוא סמוך ליום שבת שהוא
זמנו הקבוע מלעשות ציום ה' שהוא רחוק מזמנו הקבוע. י"ל דמ"מ היה ראוי להקדים
כדי למחר להחבול על ירושלים ולזה הוצרכו בגמרא טעמא דאקדומי פורענותא לא
מקדימין. א"כ י"ל דלי לאו טעמא דאקדומי פורענותא היו קובעין אותו בע"ש ואע"כ
דכיון דנדחה מזמנו אין קובעין בע"ש כדכחז ה"ה ז"ל לעיל מיניה שאני הרבן ב"ה
דחמיר טובא וכל שאפשר לשומרו ליום הקבוע סמכין וקובעין אותו בע"ש :
חל להיות בע"ש וכו'. כחז ה"ה ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכו' אבל ודאי משקע החמה
מתוספת שבת הוא וכבר קדם היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לחמור
שבת שוב אינו רשאי להחנות ע"כ דבריו :
אם רצה לאכול וכו' ואח"כ כחז שאינו רשאי דמשמע דחייב לאכול. ונראה דה"ק כיון
דאינו רשאי להחנות ואינו יכול לקבל חענייה בע"ש כדי שלא לאכול משקע החמה
השקט שאירע שחל ט"כ בע"ש ולא קבלה יהיה הדבר תלוי ברגליו אבל אם יתענה אין
בו אסור מפני דלא בא החענייה מאל קבלתו אלא שאירע כך :

ובירושלמי רבי וריב"ל היו מתעניין ט' וי'. ומה שנהגו בני אדם שלא לאכול בשר מ"ו
בתמוז עד תשעה באב נמצא בשם רב סעדיה גאון כי רמזים הם בדניאל. ומה שקורין
איכה בתשעה באב יש במס' סופרים ובאיכה רבתי וכתב רבינו דאמגילת קינות ומגילת
רות ומגילת שיר השירים מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על מקרא מגילה כדאיתא במס'
סופרים וכן נהג מהר"ם ע"כ : [ג] בשאלות פורש ויקרא יליף לה מהכא דאמר רב
שמואל בר יצחק י"ג זמן קהלה לכל הוא שבו נקהלו היהודים בעריהם מאי קהלה
יום חענייה שמתכנסין בו ישראל ויושבין בתענית ומבקשין רחמים, ע"כ : [ג] גרסינן
בירושלמי מקום שנהגו אמר שמואל הני נשי דנהיגי דלא למשתי חמרא מן דאב עלייל
בנהג ויש גורסים דלא למשתי עמרא פי' לארוג צמר שבו פסקה אבן שתיה שנאמר כי
השתות ירוסון פ"א דתענית ירושלמי. ופ"א דכתובות אמר שמואל אפילו בתשעה באב
יארם שלא יקדמו אחר ברחמים ובלבד שלא יעשה סעודה אירוסין משנכנס אב אין
עושין סעודה אירוסין כדאיתא ביבמות פ' החולץ, ע"כ : [ה] אסור לספר ולכנס מר"ח
עד התענית דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל החדש כולו אסור רשב"ג אומר אינו אסור
אלא אותו שבת בלבד וכו' עד אמר רבא הלכה כר"מ והלכה כרשב"ג ותרוייהו לקולא
פי' הלכה כר"מ בהא דאמר עד התענית והלכה כרשב"ג דאמר כ"א אותה שבת ולמעושי
קודם לכן ואפילו אחר ר"ח. כתב הרוקח ונראה דאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים
חמישים בשבת שחל תשעה באב בתוכה ונהגו רבותינו לאסור לספר ולכנס כל אותו
שבוע אע"פ שפירחה לאחר השבת רק כה' או בו' ע"כ : [ו] שלחו משמיה דר"י אע"פ

באב חפילו להניח לאחר ט' באב וגיהון שלנו ככנס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהון,
עוד שם ח"פ שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהון אבל אסור ללבושן בשבת שחל ט'
באב להיות בתוכה ע"כ בגמ', והעולה מכל זה הוא שאסור ללבוש חפילו כלי פשתן מכוססין
עד החענייה אבל לכנס כדי להניח כולן אסורין חזן מכלי פשתן. והרמב"ן ז"ל הוסיף להחזיר
ככנס שלנו חפילו בכלי צמר אמר כדי להניח ורבינו

לא כחז בזה שום היתר לפי שנהגו להחמיר
ולא כחז מה שאמרו וכו' מותרין לפי שעינו
כשחל ט' באב להיות בע"ש ובזמננו אינו חל
כדי שלא יבא יום ערבה בשבת ולכשיבנה ב"ה
ונקדש ע"פ הראיה יהיה ט' באב לששון. ודע
שאחר החענייה חפילו ללבוש מותר וכן מהקנה
הגמ' ומבואר בלשון רבינו שכתב עד החענייה :
וכבר נהגו כל ישראל וכו'. והנהיג הוא לא
פסע בארצות אלו לענין חפילת צמר
שאין נמנעין אלא ערב החענייה אבל אין נכנסין
למרחץ ודבר ברור הוא שבדין גמור אפי' ערב
חשעה באב מותרין לרחוץ :

ו תשעה באב לילו כיומו לכל דבר וכו'.
זה מבואר בהרבה מקומות ועיקר
בפסחים פ' מקום שנהגו (דף כ"ד) ושם נחבאר
שבין השמשות שלו אסור ואע"כ דספיקא דרבנן
הוא בדין הא ספק חפילת להחמיר כדאיתא
הסם ומכאן למד הרמב"ן ז"ל שאין לחשעה
באב חוספת מצע"י כמו שיש ליום הכפורים
שאם היה לו חוספת לא היה צורך לומר שבין
השמשות שלו אסור שהרי חוספת מצעור יום
הוא ודבר ברור הוא : ולא יאכל צמר וגו'.
משנה פ' בג' פרכים (תענית כ"ו) לא יאכל
שני תבשילין לא יאכל צמר ולא ישתה יין ומפורש
בגמרא (דף ל') שאינו אסור אלא בבעורה
המפסיק בה והוא שחיה משש שעות ולמעלה
וכמ"ס רבינו וכן מפורש שם שחלל הוא צמר
מליח כל זמן שהוא בשלמים, פי' שנשחטה
במלח יומר משיעור שני ימים ולילה אחד וכן
שוחה הוא יין מגמא והוא כל ג' ימים הכל כדברי רבינו. והעלה הרמב"ן ז"ל שפירוש שני
התבשילין הם חפילו ממין אחד של ירק או קטניות והוא שיהיו שני מיני תבשילין אבל שני
מינין בקדרה אחת מותרין וכן כל מיני פירות חיון מותרין ללחם בהן אם הם כהם וסעודה
המפסיק

ו משיכנס אב מתעניין בשמחה וכו'. כבר כתבתי לעיל למה לא הביא רבינו להא
דמתעניין המשא ומתן דהיא ברייתא בהחולץ. והרב צ"י ז"ל צ"י הקהל
כחז והיה דהחולץ מזה חסידות היא או במקום שנהגו ולפיכך השמיטה הרי"ף והרמב"ם
והרא"ש ז"ל ע"כ ודוחק : וללבוש כלי מנוהין. קשה דאפילו מכוסם מצעי ליה כדכחז
ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל וכחז שכן דעת רבינו ז"ל. אשר על כן נ"ל לומר דהקשה
לו לרבינו ז"ל בפ"ב דתעניות (דף כ"ט) על דברי רב נחמן בפירוש מחי' דלכפר ולכנס
דהיינו לכנס וללבוש דאמאי נקט מחי' לכנס ללבוש לחודא סגי וכבר הקשה הרא"ש
ז"ל זה בפסוקי וכתב דאין סברא לומר דלר"כ מותר ללבוש המכוססים קודם לכן. ולי
היה נראה לומר דרבינו סבירא ליה דעת ר"כ הוא דמה שהוא מכוסם מקודם לכן יכול
ללבוש אבל לא המנוהין דודאי מנוהין קודם לכן אסור ללבוש ולהכי נקט מחייתין לכנס
וללבוש ללבוש המכוסם מקודם ודאי דמותר וע"כ לא פליג רב ששם עליה דר"כ אלא
בלכנס ולהניח דאסור אבל ללבוש המכוסם קודם לכן מותר ללבוש ולהכי נקט מחייתין לכנס
אסור ללבוש אלא המנוהין מקודם לכן ולא המכוסם. אבל ה"ה ז"ל אין כן דעתו אלא
הסכים דעת רבינו ז"ל לדעת הרמב"ן ז"ל ולדבריו ז"ל דמנוהין דנקט רבינו ז"ל ל"ד נקטיה
דה"ה מכוסם. ובמחמ' אמרו וכו' מותרין מפני כבוד השבת וכחז ה"ה ז"ל דרבינו לא
הזכירו מפני דלדין לא מקלע בערב שבת ט' באב אבל ראיתי לרבינו ז"ל בפירוש המשנה
שכתב בהא דבחמישי מותרין הוי דלא כהלכתא שכתב ובחמישי מותרין הוא מאמר
רשב"ג

הנהגות מיימוניות
שאמרו כלי פשתן אין בו משום גיהון אסור ללבושן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה :
[א] כבר ששית ודלא כר"ג בר יצחק דשרי אמר רב ששית תדע דבבבלי קצור דבי רב
ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ואיראקא בגמרא כגון שחל ט' באב בע"ש וכו' ש
בשחל ט' באב בשבת שבוחר ביום חמישי או בששי שהרי גם בשאר ימות השבוע אינו
אלא חומרא יתירא שהרי לא אסרו אלא שבת שחל ט' באב להיות בתוכה ובפרק בתרא
דמגילה מחלק בין חל להיות בשבת בין חל להיות בתוכה ס"ה ע"כ : [ח] כתב מהר"ם
בפרק בכל מערבין אהא דאמר מפני שיש שלנו היה מעשה בריעב"ק שהיה בעל ברית
בתשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה עד יום א' והיה מחפלה מבע"י גדול ורחץ
ולא השלים אותו מה"ט דהכא דיש שלנו היה ע"כ : [ט] וכן נהגו בכל אשכנז וגם
שלא לשתות יין ע"כ : [י] עד שיבא השמש עיין בפ"א בחל' צום העשור בהלכתא ו'
ע"כ : [כ] פ' מקום שנהגו כר"י ודלא כשמואל ע"ש ע"כ : [ל] ויש מגדולי אשכנז שהנהיגו
כשהל תשעה באב במוצאי שבת אחר סעודה שלישית בין מנחה למערב עושים סעודה
אחרת ואוכלים ביצים ושוחים מים ואין מברכין נחמנו ומורי לא חשש על מנהג זה אך לא
היה משנה מסעודותיו כשאר שבתות ע"כ : [הנהיגו רבותינו וכו' רב שריא גאון שנהגו
שלא לזמן בג' בזה הסעודה אלא כל א' ישב לעצמו דכתיב ישב בדר וידום וכן נהגו
ר"י ורבינו משולם לברך לעצמן כשאכלו עם ג' בני אדם ונכון הוא שלא ישבו ג' יחד כדי
שלא יתחייבו בזימון ע"כ וע"ש בטור : [ו] דוקא מפסקת אבל אם אין מפסיק בה מותר
ואפילו אחר חצות כחרי לישני דרב יהודה אמר רב והריויהו לקולא ונהיגא כתריויהו ע"ש
וכ"פ

רבינו נסים סדר תעניות פרק שני תענית

א מיי' פ"ק
מהל' תענית
קור' אית' ס'
תקע' ותיח
סג' עשין
סימן ג :

בין לאחריו מותר : בתנ"י שלא להפקיע את השערים : כשכרואין בעלי החנויות שקוין למוצאי יום חמישי שתי סעודות גדולות אחת לצורך הלילה ואחת לצורך שבת סבורים שבת רעב לעולם ומתיקריסומפקיעין השער אבל משהתחילו להתענות יודעין שאינו אלא נפשי התענית : בראשי חדשים : דאיקרי מועד דכתיב קרא עלי מועד : ואם התחילו : שקיבלו תענית מקודם לכן ואירע בהן ר"ח : אין מפסיקין : דלע"ג דאיקרי מועד לא כתיב ביה משהתחילו להתענות : שאין מפסיקין להתענות כל היום אלא יאכל בערב

במלה מגילת תענית ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אמרי לא בטלה והלכתא בטלה *והלכתא לא בטלה קשיא *אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בה' שלא להפקיע את השערים אלא ג' תעניות הראשונות (א) שני וחמישי ושני ושלשה השניות חמישי ושני וחמישי ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בה' כך לא שניות ולא אחרונות אין גוזרין תענית על הצבור * בראשי חדרשים ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל ר"מ אומר אע"פ שאמר ר"ג אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין וכן מ"ב שחל להיות בע"ט : *וכמה הויא התחלה רבי אחא אמר שלשרבי' יוסי אומר אחת והלכתא כרבי יוסי : אמר רבי יהודה אמר רב זו דברי ר' יוסי אומר משום

א מי שגרר להענות כך וכן ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט אר"ח חנוכה ופורים נדרו בטל וזרז התרת חכם שיאמר לו אילו שמת אל נכר שיאשרו בו אלו הימים לא היית נדר ומתיר לו והותר כל הנדר וכתב הרשב"א דוקא דאפי' בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר אבל אפי' בלשון קבלת תענית אינו חמור ככאז נדר ואילו התרת א"ל ואם נשבע בהם להתענות א"ל התרת שאין שנועם חלם על דבר מזה אלא לוקח על נשבע שנועם הוא : לשון ריא"ז

אבל כיוצאים שהתחילו להתענות קודם תענית צבור מפסיקין תעניתם בראש ובימים הללו וכן להתענות ב' וס' של כל השנה ואירע בהן יו"ט הכתובים במגילת תענית שכתבו חכמים להתענות בהן א"ל נדרו קודם לגזרת חכמים ביטל נדרו את גזרת חכמים ומתענה בהן שברי קבל עלי להתענות בהן קודם שגזרו יו"ט ואם גזרת חכמים קודם את נדרו ביטל גזרת חכמים את נדרו ואינו מתענה בהן וזה מובא בפרק ראשון :

חדושי אשוי שם מהר"ן שפירא (א) לא חייבו כד הוא להתענות בה' אלא באי ימי יובלין לגזור בהם תענית משא"כ בראשונות ודוק :

(ב) ר"ל דזה פשיטא דלא נאסרו במגילת תענית ימים שלפניהם ולאחריהם עד שנתקנו כל הימים טובים כהנהגה זו ואח"כ חזרו דבולחו אסורים (ג) פשוט ולאחריה' ח"כ בא דבטו בירושל' לית הוא עצמו אסור וכו' נרבינו נחמן מנחם דגזירות מרדכי נאסר וק"ל :

(ג) ומה שמקשה בירושלמי לית הוא עצמו אסור כבר היה יכול לתקן באמת הוא עצמו אסור משום פניהם ולאחריהם אלא שחידש לו לאסור יום שלפני נקור שהוא היה (יוס) קודם טוריוס כמו שכתב הר"ן בתחלה אלא דעדיף מתקן דאש"י בלוחו יום עצמו י"ט לו נפקותא ודוק : (ד) ר"ל בשביל שמודיעים לכל שאנו יושבין בתענית בראש אנהנו נופלין על ארסי והוא ענין בפני עצמו והקשה רב אשי וכו' לא ידעין דהוי תעניתא בתמיה ומשני להדיעך שקורין וכו' כלומר משה נופלין על פניהם להודיעך שלא יקראו בראש אלא ברכות וקלות כמו שסי' הר"ן אח"כ ע"י דאיון עדיין דהוא ריש יתח' כו' ר"ל מאחר שישראל עושין ר"ח טוב לקרות בפ' ר"ח ושאר כל המקומות ר"ל בכל מקום שמתענים בכל השנה לנד מר"ח קורין ברכות וקלות ודיוק :

שיטת ריב"ב פתני' שלא להפקיע את השערים : כשכרואין בחמישי שתי סעודות אחת של יום והשנייה ואחת של שבת הוראה קוים הרבה ימים סבור שיוק' אלא בעולם אלא כשמתחילין להתענות כתיב כשיגיעו לחמישי כבר נודעו התעניות וידעו שפני התענית והשבת קוים כל כך : וכן כתיב באז שחל להיות בע"ט מתענין ואין משלימין : גמ' וכמה הויא התחלה : שם התחילו להתענות

הגהות
הבי' (א) מ"ב ומה שפסק רב כאן הלכה כר' יוסי י"ח לחנוכה וק"ל : (ב) מההוא טעמו אין לנהוג כ"ל : (ג) אעפ"כ כ"ל : (ד) כ"ז שלא נחבט אלא קדושת יום גופי' משום יום נקור ומותר ביום שלפניו אבל כבאר בקדושתו עדיין משום יום שלפני ואסור ביום עצמו וק"ל : (ה) שהתחילו כ"ל :

בציבור וכן פשוט הוא שדבריו הם בשקל עליו וכן הוא ענין השקל. והמעין
היטב החלוקה שחלק רבינו ספריו ימלא כי בדרך כלל אמרי פיו :
מן יחיד שהיה מחנכה וכו'. גם זה באותה ברייתא שם (תענית י'): כלשון רבינו :
ההולך ממקום שמתענין וכו'. ברייתא פ"ק כלשון רבינו :

מן צבור שהיו מתענין וכו'. משנה שרק
סדר תעניות האמור (דף י"ט)
וכר"א וכן מפורש בגמ' (דף כ"ה) ודין המשנה
צירדו להם גשמים וסובר רבינו דה"ה בכל זרה
שהצבור מתענין אם עברה קודם חלות און
משלימין תעניתן אבל יחיד ודאי משלים תעניתו
והקטע משום דמרחא דצבורא עפי הקלו עליה
ח"כ משום דכ"ד כי גזרי תענית לבן מהנה
עליהן בכך אבל יחיד דברים שכלנו און דברים
ואם השאל מחני' למה דברה בגשמים כלכד
יש לי לומר משום דההיא שכיחא טפי ונכרת
העברתה אבל שאר נרות כגון דבר ומפולח
וכיוצא בזה און העברתן נכרת בהני היום אבל
ודאי ה"ה לכל זרה שהיה כיוצא בגשמים
שהעברתה נכרת שאין מתענין דמאי שנא זה
ר"ל לדעת רבינו. ובהשגות ח"א סובר זה
המחבר כו'. ודברי רבינו נדחין יותר וזהו
שהברייתא דברה ביחיד דזוקא ודין הלל הגדול
שכח רבינו מפורש במשנה ובגמרא כלשון
ופשוט הוא שח"א הלל הגדול אלא כשנענו ביום
תעניתם על הדרך שהזכיר רבינו :

יז בכל יום תענית שגזרין וכו'. פ"ק (דף
י"ב) אמר אביי כי עדיין מלפרא
לפלגא

השגת הראב"ד

על זרה ועברה וכו'. ח"א סובר זה המחבר לחלק
בין יחיד לציבור ואנו אומרים אחד יחיד ואחד צבור
על כל זרה שעברה משלימים תעניתם חוץ מתענית
של גשמים שאין זרה עוברת גמורה אלא זרה גשמים
שהיה לשעתה, עכ"ל :

ועברה או על גזרה ובטלה. אם קודם חצות לא ישלימו ואם אחר חצות ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על צרה
הצרות. בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובודקים על מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות היום. ומסירין
המכשולות של עבירות. ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותן. ועל בעלי זרוע ומשפילין
אותן

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

לחם משנה

ודאי דישלים דאי לאו לאו תענית הוא, וחולי תענית דקאמר ר"ל כל התעניות אשר
קבל וכדפירש"י ז"ל הגם כי הלשון דחוק : הרי זה מתענה עמהם. רבינו ז"ל לא חלק
בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור כדכחז הטור ז"ל בסיומן תקע"ד וסדר"ש בפסקיו
משום דס"ל בדברי ההוספות ז"ל דבין הכי ובין הכי הואיל וקבל עליו התענית מתענה
ומשלים : שבת ואכל ושתה אל יתראה בפניהם. כחז הטור ז"ל בסיומן רי"ג בשם ר"י
דאפילו בעיר מותר לאכול שלא בפניהם ע"כ. ולשון זה שהוא לשון הברייתא הוא
תיובתיהו דלא קאמרו בברייתא אלא כשעשה דיעבד אל יראה בפניהם כאלו אכל [אבל]
לעשות צניעה ולכחלה ולא יראה בפניהם לא דאלת"ה לישמעין דאפילו לכחילה יכול
לאכול ולא יתראה בפניהם. וי"ל דה"ק לדעתם שבת ואכל בפניהם אל יתראה כאלו אכל
במויד אלא יראה להם דאכל בשגגה ויצינו שלא לכחילה עשה כן :

בגדל עזו

וכן אם אכל ושתה עד הרי זה תענית בעות. נמס' נדרים ירושלמי פרק קונס (דף מ') וע"ש :

אכל מ"ש וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום ה"ז תענית שעות לא ראייתו
כן לאחד מן המפרשים ז"ל. ובהשגות כחז ח"א און זה כלום וכו' לאו כלום הוא עכ"ל.
ובאמת לפי גירסת שכתב הר"א ז"ל והוא דלא טעם כל אותו היום און התגלגל לרבינו צמ"ש.
אבל גירסתו כך היא והוא דלא טעם כלום עד הערב וזה למעט מי שמתענה עד חצות
היום ואוכל שאר היום אלא שקשה לזה הפירוש
מחי דח"ל אביי האי תעניתא מעליה הוא וכו'
לפיכך נראה שרבינו סובר דהא דר"ח קמייחא
לאו הלכתא היא וזהו שלא הביאה בהלכות
ומ"מ דבריו הם מן המסמיהין וז"ע. וראיתי
לרשב"א שכתב בהשגות שאלה שמעט השולל
שרז"ל חזר בו וחקן כך ענוי שעות אחר אכילה
אינו ענוי אלא אם לא טעם באותו היום ונמלך
להתענות הושבין לו שעות מאותה שעה שנמלך
ע"כ. וזה דבר אמת וכן עיקר :

יך כל השרוי בהענית וכו'. מפורש שם (דף
י' י"א) ואל יבאג עדונים בעמנו
ומבאר ודאי דכל תענית הוא כן ודבר פשוט
הוא : וביותר לו לטעום וכו'. בצרכות פ' היה
קורא (דף י"ד) השרוי בהענית טועם ואין בכך
כלום רב. חמי. ורב חמי טעמי עד רביעית
וכתוב כאן בהלכות ומפרש. רבן דלריך לאזדהורי
כי היכי דלא ליבצע כלום :

שבת ואכל וכו'. ובהשגות ח"א ירושלמי
בשאר יום זה אכל אמר יום סתם
אזל תעניתו ע"כ. ואמת הדבר שכן הוא
בירושלמי מפורש הובא בהלכות כאן וכבר כתב
רבינו חילוק זה סוף פ"ד מהלכות נדרים
בציבור

על החולה ונתרפא. *על צרה ועברה. הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענין
למקום שאין מתענין הרי זה מתענה ומשלים תעניתו. הלך ממקום שאין מתענין למקום
שמתענין הרי זה מתענה עמהם. שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם ואל ינהוג עידונין
בעצמו : מן צבור שהיו מתענין על הגשמים וירדו להן גשמים. אם קודם חצות ירדו לא
ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקוראין הלל הגדול. שאין אומרים הלל הגדול אלא
בנפש שבעה וברם מלאה. ואם אחר חצות הואיל ועבר רוב היום בקדושה ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על צרה
ועברה או על גזרה ובטלה. אם קודם חצות לא ישלימו ואם אחר חצות ישלימו : יז בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני
הצרות. בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובודקים על מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות היום. ומסירין
המכשולות של עבירות. ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותן. ועל בעלי זרוע ומשפילין
אותן

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

כאריך מימרא דקאמר בירושלמי דר"י הריני בתענית עד שנחמיל פירקין. וי"ל דמ"מ
כיון דלא הוי תענית להחפול ענינו לא ה"ל למקרי ליה תענית חי לאו לשמוטי נפשיה
וכן ההיא דנחמיל פירקין קאמר הכי לזרזי נפשיה וקראו בשם תענית שהוא שם חמור.
ולמה שהקשו על רבינו ז"ל תירץ ה"ה ז"ל דהגירסא היא והוא דלא טעם כלום עד
הערב. ומ"מ קשה ח"כ מאי חידוש ר"ח במימרא שניה דאמר כל תענית שלא שקעה
עליו חמה אינו תענית דלהראב"ד ז"ל במימרא דהוא שלא טעם אשמעינן דאם אכל
ושתה בתחילת היום ואח"כ קבל תענית לא מהני ובמימרא שניה אשמעינן דאם קבל
מזערב עד חצי היום לא מהני כיון דאוכל אח"כ אכל לרבינו ז"ל קשה מה השמיענו
במימרא שניה. ונראה דלא גרים כגירסתו דגריסין ואמר ר"ח וכו' אלא ר"ח לטעמיה
כדכתב הר"ן ז"ל ולפי זה הכל דבר אחד אלא שה"ה היה לו לבאר כן ואולי בגירסתו
של ה"ה היה לו כך. עוד כתב אלא שקשה לזה הפי' מאי דאמר ליה אביי האי תעניתא
מעליה כו' ודאי דקושיא אלימא היא אבל מ"מ אפשר לתרץ זה ולפרש דאביי הוה
סבור דמ"ש והוא שלא טעם כלום עד הערב הוא שלא טעם כל היום כלל ולכך הקשה
תענית מעליה הוא והמהרץ חירן לו דאומלך אימלוכי. וסובר רבינו ז"ל דאפשר לפרשו
בשני פנים או שלא אכל עד עתה אלא שלא היה בדעתו להתענות או שאלו עד עתה
משום שלא היה בדעתו להתענות ומפני כן כתב השני דניס דסבר ליה דהשני פירושים
אמת וכתב זה אחר דין דאמלוכי לומר דאיכא גוגא אחרינא דאמלוכי כגון אם אכל
ושתה ולא היה בדעתו להתענות ואח"כ נמלך להתענות אבל אביי ודאי דהיה סבור דכל
היום היה מתענה ועם זה נסתלקה קושייתו של ה"ה ז"ל :

מן ההולך ממקום שמתענין וכו'. ברייתא פ"ק (דף י')
אמרו הרי זה מתענה ומשלים וכחז רש"י ז"ל ומשלים כל התעניות שקבלו
עליהן בני עירו ע"כ. ורבינו ז"ל כתב ומשלים תעניתו וק"ק דפשיטא דישלים התענית
בשלמא לרש"י ז"ל אשמעינן חידושא דישלים כל השאר אבל לרבינו ז"ל כיון דמתענה

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :

א הטור והבית"ג לא פסקו כוותיה וע"ש : ב טור סי' תקסו : ג טור סי' תקסז וע"ש : ד טור סי' תקסח וע"ש : ה טור סי' תקעז וע"ש : ו טור סי' תקסח וע"ש : ז טור סי' תקסח :